

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VI. Váczykörut 23

hova minden küldemény intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.—

Félévre 4 » —

Negyedévre 2 » —

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

Antiszemitizmus és becsületesség. Irta: Ugyanaz. — Sabbatai Zevi. Tárzczacikk. — A németországi zsidóság . . . — Mendelssohn Mózes. (Szobrának leleplezése alkalmából.) — Felekezeti iskola. — Zsidó középiskola. Dr. Mahler Miksától. — Izraelita, zsidó, vagy Mózes vallásu, melyik a helyes? Irta Klein Salamon Szegeden. — A vitatkozók. Rajz a lengyelországi zsidó népéletből. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Hirdetések.

JELIGÉNK:

Nem e g y atyánk van-e mindnyájunknak,
Nem e g y Isten teremtett-e bennünket,
Miért cselekednék hát hűtlenül a testvér,
testvére ellen!

Malachi 2. f. 10. v

Antiszemitizmus és — tisztesség.

Az antiszemizmust és a tisztességet nem mi és nem jó szántunkból hozzuk kapcsolatba. E két fogalom közt szorosabb összeköttetést létesíteni oly nehéz feladat, melylyel megbirkózni a mi erők nem elég nagy; erre csak Székács Ferencz ur, a budapesti királyi törvényszék alelnöke képes, a ki mint kitűnő jogász éles szemével azt is felfedezi, a miről más közönséges halandónak fogalma sincs. Ha sikerülne is tisztába hozni azt, hogy minő viszonyban vannak egymással az antiszemizmus és a tisztesség, előre is elhárítunk magunktól minden érdemet; mert az érdem teljesen Székács Ferencz uré, a ki a problémát felvetette és a maga módja szerint rögtön megkísérelte megoldását is. A megoldással nem vagyunk ugyan teljesen megelégedve, de azért nem állhatjuk meg, hogy ne gratuláljunk az igazságügyminiszternek e kitűnő biróhoz, a kinek halmozott teendői mellett még társadalmi problémák megoldásával is van ideje foglalkozni.

Székács Ferencz elnöklete alatt sajtópert tárgyaltak mult héten a budapesti esküdtszék előtt. A volt gyöngyösi polgármester volt a panaszos, kit egy vidéki hírlapíró kötelességeinek megsértésével és visszaélésekkel vádolt lap-

jában. A panaszos képviselője dr. Visontai Soma tanukkal kívánta igazolni, hogy fele mint polgármester kötelességeit sohasem hanyagolta el. Többek közt azt a kérdést intézte tehát egyik tanuhoz, a gyöngyösi zsidó hitközség elnökéhez, »vajjon van-e tudomása arról, hogy a magánvádló mint polgármester az antiszemita időben példás módon fenn tudta tartani Gyöngyös városában a felekezeti békét?« Dr. Visontai ezen kérdése teljesen korrekt és helyén való volt. Eszeágában sem volt e perbe, az antiszemizmus kérdése legtávolabbról sem játszva beléje, az antiszemizmust bevinni. Csak azt akarta bebizonyítani, hogy az az ember, a ki a legnehezebb időkben, midőn minden szenvedély féktelenül, szabadon garázdálkodott, midőn a kötelesség teljesítése a hatósági személyek részéről a legnagyobb önmegtágadást, erélyt és elszántságot kívánta meg, meg tudta állni helyét, teljesíteni tudta kötelességét: kötelességmulasztással nem vádolható. A mellett ilyen rágalmazási perek alkalmával a felek rendszerint fel szokták sorolni érdemeiket, hogy az esküdtszék lássa, hogy nemcsak becsületes, de egyuttal érdemes férfiú is az, a ki megsértetett, hogy a vádlott elítéltetése annál bizonyosabb legyen. Nos, Visontai azt hitte, hogy a budapesti esküdtpolgárok előtt, a kik mindenkor szabadelvű képviselőket válasz-

tanak, és a bíróság előtt, melynek szabadelvűsége minden kétségen felül áll: bizonyára érdemszámba jön az, ha valaki városában a lelkismeretlen antiszemita izgatásokat erélyesen le tudta küzdeni. Mindez olyan egyszerű és természetes, hogy a ki csak egy esküdtszéki tárgyalást végig hallgatott, dr. Visontai kérdésén egyáltalán nem ütközhetik meg,

És csodálatos, mégis megütközött rajta Székács Ferencz ur, a ki számtalan tárgyalást vezetett már birói pályája alatt és minden ok nélkül megragadta az alkalmat, hogy könnyítsen lelkén, elmondván, mit tart ő az antiszemitizmustól. »E kérdés nem tartozik az erkölcsiséghez — így szakította félbe dr. Visontai kérdését. — *Lehet valaki antiszemita és a mellett becsületes ember.*« Székács Ferencz ezen kijelentésében nem annyira a tartalom helytelen, mint inkább az, hogy minden ok nélkül tette meg. Arról, hogy az antiszemita lehet-e becsületes ember, vagy nem, senki sem szólt és Székács ur csodálatos módon mégis szükségesnek találta, hogy védelmébe fogja az antiszemiták meg nem támadott becsü-

letét, olyasmit czáfolva meg, a mit senki sem állított.

Lehet-e már most csodálkozni, hogy dr. Visontai, a kivel mint zsidóval szemben ez az indokolatlan elnöki kijelentés határozottan a provokáció látszatával birt, egész önérzettel és bátran azt felelte vissza: »*Már bocsánat, de én nagyságodnak e nézetét nem osztom.*« Dr. Visontai e kijelentésével bizonyára nem azt akarta mondani, hogy az, a ki antiszemita, már eo ipso gazember, hanem azt, hogy az antiszemitizmus igen is »az erkölcsiség kérdéséhez« tartozik. Határozott fellépésének meg is volt az a hatása hogy Székács ur jónak látta véleményét második javított kiadásban is kifejtteni és némi bevezetés után, — »hogy félre ne értessék« oda konkludált, hogy »az antiszemitizmus lehet politikai, lehet társadalmi aberráció, de magát a polgári tisztességet és a becsület dolgát nem érinti.«

Nincs eszünkben Székács urat szavai kapcsán antiszemitizmussal vádolni. A ki nem vallja magát antiszemitának, mi nem fogjuk reá disputálni, hogy igen is az, annak kell lennie.

Sabbatai Zevi.

(Folytatás.)

Ötven talmudistát és kabbalistát élelmezett és segélyezett; mindenki, a ki jótékonyágához fordult, segítségre és inségének enyhítésére talált nála. Mialatt diszhintóban járt és gála ruhában pompázott, testén bünbánó inget viselt; bőjtölt, fürdött és gyakran éj idején is ostoroztatta magát. Vital Samuel, Calabrese Chaim fia, a lurianusi kabbalista szabályzat (Tikun Luria) szerint ügyelt fel az állandó sanyargatásokra, melyeknek az volt céljuk, hogy sieltessék a messiásnak bekövetkezendő eljöttét.

Kairoban lenni és nem ismerni Rafael Józsefet, elképzelhetlen volt kabbalista előtt; Sabbatai Zevi tehát szintén környékebe jutott, és annál is inkább ki nyerte bizalmát, a mennyiben függetlensége folytán mitsem követelt tőle. Ugy látszik, hogy egy-egy pillantást engedett vetnie az ő messiási szándokaiba. De már korosabb, érettebb és okosabb volt és jobban tudott alkalmazkodni az emberekhez. Az apokalyptikus messiási 1666. év mindinkább közeledett; rajta volt, hogy megvalósítsa. Azért hát 1663-ban Jeruzsalembe ment, alighanem abban a hiszemben, hogy a szent földön valami csoda fogja megerősíteni méltóságában.

A jeruzsalmi község akkor minden tekintetben szegény és csekély volt. A török hivatalnokok amugy

is kizsarolták és a lengyelországi zsidó üldöztetések folytán Európából sem érkeztek segélyezések. Ennek az lett a következménye, hogy a legjobbak kivándoroltak és a község ügyeinek vezetését megrögzött kabbalistáknak, vagy épen egy féktelen bandának adták át, mely az önzésnek hódolt. Számottevő férfiak nagyon csekély számban voltak Jeruzsalembe.

A község élén valószínűleg egy marrannus ember, Zemach Jakab orvos állott, ki egy portugál egyházból ugy szolván egyszerre Safetbe, a hirhedt kabbalista fészekbe jutott, a hol — valamint utóbb Jeruzsalembe is — öntudatlan eszközévé lett a Vital-féle miszticizmusának.

Mellette működött ugyanily értelemben Amigo Ábrahám, egy másod vagy harmadrangu talmudista. Némileg kivált az olaszországból Jeruzsalembe vándorolt Chagis Jakab (szül. 1620. megh. 1674.), ki sok t tanult talmudista volt, és jól irt spanyolul. Chagisnak sem volt hivatalos állása; a két Véga fivér tanodájában volt alkalmazva.

A Jeruzsalembe uralkodott fejtelten hiszékenységet jellemzi az a durva misztifikáció, melybe egyik alamizsna gyűjtő küldönczük, Gad Baruch ejtette a hiveket, melyet — tanultak és tudatlanok nem csak hittek, de melyre esküdtek is Gad koldulóuton volt Perzsiában és itt állítólag sok kaland érte; egy Naftali-törzse beli zsidó megmentette életét légyen és egy kab-

Ilyenekben nem telik örömünk. De fellépését, melyet önmaga is félreérthetőnek mond, igen szerencsétlennék tartjuk. Midőn az antiszemitákat annélkül, hogy megtámadtattak volna, védelmébe vette, erősen abba a gyanúba keveredett, hogy rokonszenvez velük. És e nyilatkozata után nem mi fogjuk őt az antiszemiták közé sorolni, hanem *magukénak fogják őt tartani az antiszemiták.*

A bírónak százszorosan kell vigyáznia szavaira; az a magas állás, melyet a társadalomban elfoglal, óvatosságra kötelezi. Jobb szeretttük volna, ha Székács ur egyáltalán nem keveri bele az antiszemizmust a dologba; de ha már megtette, el kellett volna a legszigorúbban itélnie azt a mozgalmat, mely harcz a jogegyenlőség ellen, megtámadása a társadalmi békének, rágalmazása egy felekezeti becsületének, tehát mindazt fenyegeti, a minek védelme épen a bíró feladata. E helyett Székács ur védelmébe vette a szegény üldözött antiszemiták becsületét és a mozgalmról csak annyi megjegyezni valója van, hogy »*lehet* társadalmi, *lehet* politikai aberráció.« Az »aberráció« szó már maga is a legenyhébb,

mert hiszen mindegyik párt aberrációnak tartja a másik elvét; a monarchista a republikánust, a mai társadalmi alapon álló pártok a szocialdemokratákat aberrációval, tévelygéssel vádolják; és Székács ur még ezt az enyhe kifejezést is erősnek találja és oda teszi, hogy az antiszemizmus »*lehet*« aberráció. Bizony, ha Székács ur attól fél, hogy »félre fog értetni,« arról csak maga tehet, mert nyilatkozatai majdnem felhívást tartalmaznak arra: Emberek, bátran lehetek antiszemiták, azért olyan derék, tisztességes gentlemanek maradtok, mint bárki más.

Bocsásson meg Székács ur, hogy mi az általa felvetett problémát másképen oldjuk meg. Nem viszonzunk az antiszemiták szeretetreméltóságát avval, hogy őket egytől egyig becsstelen embereknek nyilvánítjuk; avval a fogással sem akarunk élni, melyet ők gyengébb elméjű zsidókkal szemben alkalmaznak, azt mondván: Gazemberek vagytok, barátom, mindannyian, de vannak egyes kivételek; mi az antiszemitáknak szabad választást engedünk a jellem és az értelem foglalkozása közt; egyik részüknél az antiszemi

balistikus levelet nyújtott át neki, mely egyikétől származott légyen a Mozes-fiaknak a Sabbation esoda folyónál. Abban sok volt írva a Mózes-fiak gazdagságáról, fényéről és mindennapi esodáiról, és hogy csak a pillanatot lesik, hogy a messiási időben fellépjenek

Ezt a regét, megerősítve egy levéllel, Gad Baruch Jeruzselembé hozta; és itt feltétlen hitre talált. Midőn a jeruzsalemi község egykor nagy inségbe került, tiz ugynevezett rabbinus Zemach Jakab vezetése mellett elvitték Spira Náthánnak Reggióba a Mózes-fiak okiratának egy másolatát, hogy bőkezűbb adakozásra bírja vele a hívőket

A esoda, melyre Sabbatai Zevi a szent városban várt, már beállt. A jeruzsalemiei hiszékenysége és esodahajhászása annyira ment, hogy hajlandók voltak a vadak módjára isteni kinyilatkozásnak tekinteni a legbádatartó és legostobább dolgot, ha kellő módon adták nekik elő.

Eleinte a szmyrnai rajongó csendben maradt és nem okozott feltűnést; a lurianusi kabbala szerint élt, sanyargatta magát és sokat időzött szent férfiak sirjainál, hogy magához vonzza szellemeiket.

Ezzel és megnyerő, kedves, de azért tiszteletet parancsoló modorával és hallgatagságával lassanként a vakon hívők nagy körét nyerte meg maga számára.

Egyik híve azt beszélte, hogy Sabbatai Zevi imaközben könnypatakokat sirt; egész éjjel gyertya vi-

lágánál zoltárokat imádkozott, mialatt a szobát majd kisebb majd nagyobb léptekkel mérte végig. Minden tette rendkívüli volt. Szerelmi dalokat is szokott énekelni spanyol nyelven, misztikus czélzásokkal, a szép Melisselde királyleányról korallajkairól, tej arczáról, a mint kilépett a fürdőből. Sabbatai más eszközökhöz is nyult, hogy meghódítsa a sziveket. Valahányszor az uton járt, nyalánkságokat osztogatott a gyermekeknek, kik ezért utána futkostak; ezzel nyerte meg az anyákat.

Egy eset még közelebb hozta különczödéseit a megvalósításhoz. Egyik basa, vagy alsóbb hivatalnok ugyanis ismét oly sarcot vetett ki a jeruzsalemi hitközségre, melylyel rendesen kivallatások és kivégeztetések szoktak járni. Az elszegényedett tagok egyedül Chelebi Rafael Józsefben helyezték reménységüket, mert tudták, hogy van vagyona és jóakarata arra, hogy segítsen szenvedő testvéreinek. Küldönczöt akartak küldeni hozzá, és e szerepre legalkalmasabbnak találták Sabbatai Zevit, a ki a saraf-basinál különben is kedvelt egyéniség volt. Ez elvállalta a megbízatást annál is inkább, mert remélte, hogy ez által a szent város megmentőjének szerepét fogja játszhatni. Egyiptomba ment.

Tisztelői ez utjáról kelteztek esodás működésének kezdetét, és különösen sok tengeri esodát eszközöltettek vele. De Sabbatai nem is hajón utazott, hanem

tizmus a jellem fogyatékoságából, a másiknál az értelem korlátoltságából származik. A becsületet nem tagadjuk meg tőlük. Csakhogy becsület kétféle van: becsület jogi értelemben, mely csak abban nyilvánul, hogy kerüljük az összeütközést a büntető kodekszszel; ebben az értelemben az antiszemita, kivéve a somogyi és zalai zavarások alkalmával elcsipetteket, feltétlenül becsületes és óvatos emberek, — és becsület a szó magasabb, erkölcsi értelemben, mely azt kívánja meg, hogy kövessük az erkölcsnek irásba nem foglalt, jogi szentesítéssel el nem látott parancsát; a becsület ezen fogalmának az antiszemita egyike sem felel meg. Az antiszemita maga nem »aberráció«, hanem feltétlenül a politikai tisztességtelenség megtestesülése. Az: tisztességtelen céljainál fogva, az: tisztességtelen eszközeinél fogva. Az antiszemita, míg pusztán érzelem marad, ártatlan mulatság. Ha valaki haragszik a zsidókra, ám tegye; de mikor az antiszemita átcsap az aktivitás terére és a rágalom minden eszközének felhasználásával, félrevetve minden lelkismereti skrupulust, a gyü-

löletet program gyanánt hirdeti és anyagi haszonlesés, vagy tehetetlen feltűnési vágy által ösztönözve, a tömeg állati szenvedélyeire spekulálva, a zsidókat meg akarja fosztani társadalmi jogaiktól, becsületüktől: ez, nagyságos elnök ur, nemesak beleütközik a tisztességbe, hanem egyenesen *becstelenség*.

Meggondolhatta volna ezt Székács ur, mielőtt oly könnyedén intézte el az elég vigyázatlanul felvetett problémát. És meggondolhatta volna azt is, hogy a bíró feladata: védeni az üldözötteket és nem az üldözőket. **Ugyanaz.**

— **Németország zsidósága** méltán örülhet annak a felette nagyfontosságú eseménynek, melynek híre rendkívüli feltűnést keltett Európaszerte: *Miquel Jánost*, Frankfurt városának főpolgármesterét kinevezték porosz pénzügyminiszterré, II. Vilmos császár meghívta kormányába azt a férfit, ki mindenkor a szabadelvűség zászlaja alatt küzdött, a ki kérelhetlenül osztorozta a reakció intrikusainak üzelmeit, kiméretlenül elítélte a haladás ellenségeit. Már régebben emlegették miniszterjelölt gyanánt; a császár mindjárt trónraléptekor nyilvánította ki iránta való kegyét; mikor Frankfurtban időzött, felköszöntőt mondott a főpolgár-

Hebronon és Gázán át valószínűleg egy karavánhoz csatlakozva a sivatagon keresztül.

Már ekkor is oly feltűnést keltett, hogy Hebron összes zsidó lakosai egész éjen át ébren maradtak, hogy megfigyeljék viselkedését.

Kairóban Chelebitől azonnal megkapta a jeruzsálemi hitközség megváltásához szükséges összeget, és ezzel egy felette kedvező alkalmat, hogy megvalósítsa messiási álmait. Ezt nagyban segítette elő a következő különös eset.

Lengyelországban a Chmielnicki-féle zsidóüldözések alkalmával a keresztények egy 6 éves árva zsidóleányt kolostorba zártak; a szülők elhunytak, egy fivér Amsterdamba került, az egész község elpusztult, és senkisémmé törődött az elhagyatott gyermekkel, úgy hogy a zárda apáczaai a lelenczet nyert lélek gyanánt tekintették és keresztény zárdai szellemben nevelték. különös esemény.

De az árvában annyira éltek a zsidóságnak ott hon nyert benyomásai, hogy a kereszténység nem tudott rá hatni; hü maradt vallásához; mind a mellett a kolostori szertartások fantasztikus álmokkal töltötték el lelkét és gondolkozási módja excentrikus irányt vett.

Szép hajadonná lett és szeretett volna kimenekekedni a kolostorból. Egy napon a helységben ismét letelepedett zsidók a temetőben találták; csupán ing volt rajta. Bámulva azon, hogy egy tizenhat éves, szép

leányt ily állapotban találnak, kikérdezték és azt a választ nyerték, hogy zsidó származású és kolostorban nevelkedett. Az előző éjen az atyja szelleme megragadta és kivitte a temetőbe. Állításai bizonyítására a nőknek megmutatta a testén mutatkozó nyomokat, melyek állítólag atyja kezétől származtak. Valószínűleg a kolostorban tanulta meg, hogyan alkalmazzák az ilyen sebhelyeket. A zsidók veszedelmesnek tartották, hogy a kolostorból menekült leányt maguknál tartsák és azért Amsterdamba szállították, és ott rátalált bátyjára.

Az excentrikus leány, kit az események még jobban felizgattak, minduntalan ismételte, hogy nejeül van szánva a nemsokára megérkezendő messiásnak. Mintán néhány évig Sára név alatt élt Amsterdamban, nem tudni mily alkalommal majnai Frankfurton át Livornóba jutott. Ott, mint szavahihető tanúk beszélik erkölestelen életet folytatott, de azért megmaradt rögeszméjénél, hogy a messiásnak van szánva és nem köthet más házasságot; de meg van neki engedve, hogy időközben másképp elégítse ki nemi ösztönét.

A leány kalandos története némi feltűnést keltett a zsidóknál és híre elhatott Kairóba is. Sabbatai Zevi a mint meghallotta, elmondta, hogy álmában egy lengyel zsidóleány jelent meg előtte, ki lelki rokonságban van vele és ki nejevé van szánva; követet küldött Livornóba és elhozatta Sárát Kairóba,

(Folytatás következik.)

mesterre, de azért mégsem merték hinni a szabadelvűek, hogy a fiatal uralkodó csakugyan kinevezi a liberalizmus e lelkes bajnokát. A Stöcker-párt, melynek Miquel félelmes ellensége volt mindenkor, gondoskodott róla, hogy a császár személye, II. Vilmos minden tette és szava körül leplet burkoljanak, homályt keltsenek, mely akadályozza azt, hogy a közönség tisztába jöhessen Németország ura gondolkozási módjával. Nos, bizony remélhetjük, hogy ez többé nem lesz lehetséges. Olyan tanácsadója akadt most a császárnak, aki vasmarokkal fogja összezsuzni azokat a gyászvitézeket, kiknek gyűlölet az éltető elemük, a ki biztatni fogja Poroszország királyát, hogy azon az úton haladjon, melyen nemeslelkű atyja is szeretett volna haladni. A császár nagybátyja, a badeni nagyherczeg — mint említettük — csak nemrég ítélte el az igaz felháborodás hangján az antiszemitizmust, melynek, hogy valóban ellensége, bizonyíthatja *zsidó pénzügyminisztere, Elstaetter M.*, ki 1868 óta működik hivatalában. A nagyherczeg példája is hatni fog a fiatal császárra, ki bizonyára gondos atyja akar lenne népének, még pedig minden felekezeti polgáraitnak, el fogja hallgattatni azokat a gonoszlelkűeket, kik rágalmakkal gyalázzák annak a felekezetnek hiveit, mely számtalanszor kimutatta, hogy hazafiasság tekintetében nem marad megetté másnak. Miquel kineveztetése, mint a liberalizmus egyik szép diadalát üdvözljük.

Mendelssohn Mózes.

— Szobrának leleplezése alkalmával. —

Egész Németországban legnagyobb érdeklődéssel tekintettek Anhalt herczegség fővárosa felé, a hol e hó 18-án magasztos ünnepély ment végbe; leleplezték e napon Mendelssohn Mózesnek emléksobrát.

A »Vossische Zeitung«, mely egyike a legtekintélyesebb német lapoknak, lendületes hangon írt vezércikkben méltatja az eseményt, és ez is bizonyítja, mily fontosságot tulajdonítottak neki. A cikket következőkben ismertetjük.

Mendelssohn Mózes bölcsésznek — írja a nevezett lap — szülővárosa, Dessau, emléket állított. Mendelssohn születésénél fogva Dessau városé, működése által a birodalom fővárosáé, mely kegyelettel tartozik viseltetni iránta; de az ünnepély alkalmából egész Németország is megemlékezhetik e rendkívüli férfiról.

Mendelssohn jelentősége abban rejlik, hogy ő volt az első, aki azon volt, eredményesen azon fáradozott, hogy a zsidók résztvegyenek annak a népnek közművelődési törekvéseiben, melynek kebelén belül éltek és e nép polgárainak érezzék magukat. Ő volt az első Németországban, de más kulturállamban is alig volt megelőzője. *Alig mondjuk, mert Spinozza, kit ezzel az állítással szemben lehetne felhozni, meghasonlott a zsidósággal, meghasonlott meggyőződésénél és külső*

viszonyainál fogva; Mendelssohn azonban megmaradt hű zsidónak.

A mit az antiszemita agitáció hamisan még most is fennálló álláspontnak mond, hogy ugyanis a zsidók idegen nép, mely a német törzsben él, anélkül, hogy hozzá tartoznék, az ezelőtt való volt. Kényszerűen kizárva a polgári és közjogokból, a zsidók önként elzárkóztak a kulturális törekvésektől. A mennyire kereskedelem és forgalom meg nem követelték, keresztények és zsidók nem közlekedtek. Voltak a zsidók közt férfiak, kiket hitrokonaik tudósoknak tartottak, de németül nem irtak és kizárólag a talmudi kulturával foglalkoztak. Zsidók egyáltalán nem vettek részt a művészetben, vagy a szép tudományokban. Nem jutott volna eszébe egy zsidónak sem, hogy arra a kérdésre, német-e? igenlőleg feleljen; persze nem is jutott volna eszébe senkinek, hogy a kérdést felvesse.

Abban van Mendelssohn jelentősége, hogy ő volt az első, ki elhatározta, hogy németté lesz; nem volt ez könnyű dolog. Mindenek előtt el kellett sajátítania a helyes német nyelvet, melyet gyermek korában meg nem tanult. Mint Chamisso, úgy Mendelssohn is nagy tökélyre vitte a német nyelvben, melyet már előrehaladottabb korában tanult meg.

Németté akart lenni és zsidónak akart maradni. A mózesi törvényt élte végéig legnagyobb szigorral követte és haragosan utasította vissza Lavater ajánlatát, hogy mondana le ősei vallásáról. De mind ama ügyekben, melyek nem tartoztak a valláshoz, német óhajtott lenni.

Mestere lett a német nyelvnek; irány tekintetében, a kifejezés világossága szempontjából, iratai felülmúlhatatlanok. Élénk részt vett kora minden tudományos mozgalmában és legnagyobb figyelemmel kísérte az irodalom fellendülését.

Ellentétben Nagy Frigyessel, ki elítélőleg nyilatkozott a saját hazájabeli irodalomról, német nemzetiségi érzelmeket táplált és teljes mértékben méltatta a fiatal Goethe jelentőségét. Mint az egész kor, ő is távol maradt ugyan a politikai érdekektől, de mind ama kérdésekben, melyek a közvéleményre hatottak, úgy érzett és gondolkozott mint igazi német.

Ő mutatta meg az utat, mely szerint a zsidóság kebelében rejtett nagy tehetségek a német tudomány felé forduljanak. Azért a növekvésért, a mit a német tudomány a zsidó tudósoknak köszön, neki tartozunk hálával. Heine és Auerbach nem foglalják el azt a helyet a költészet terén, melyet maguknak hódítottak, ha Mendelssohn előzőleg szét nem törte a korlátokat, melyek addig a zsidó és a keresztény németeket elválasztották egymástól.

Méltó volt arra a becsületos, férfias barátságra, melyben Lessing egy emberöltőn át részesítette; Lessing neki köszönheti számos művének eszméjét és az ösztönzést azok megírására. Laokoon alapeszméjét

Mendelssohn mondta ki először és Lessing neki köszönheti első sorban Nathánjának halhatatlan alakját. Stöcker ur egyszer bátor volt a képviselőházban kijelenteni, hogy Lessing patriarchája nem keresztény, és Nathan nem zsidó, hanem keresztény. Ez az állítás mindkét részben téves; a patriarcha, ha igazság szerint és érzelmeit tekintve nem is keresztény. mégis állítjuk manapság is — mert még létezik és pedig több példányban, hogy ő az; Náthán pedig valóban zsidó, — mert Mendelssohn. Nemcsak jellemének tisztasága, hanem kifejezései különös élénksége, az önmagával való beszélgetésre való hajlam és egyéb jelek világosan reá mutatnak a mintára.

Több mint száz év mult el e férfi halála óta és e száz év folyamán az emberiség hatalmas lépéseket tett. Az ő gondolkozási világa már nem a miénk. De megmaradt erkölcsi mintaképnek, mintaképe a tiszta életmódnak, a valódi humanitásnak és annak a türelmességnek, mely hiven és szilárdan ragaszkodik saját vallási véleményéhez. de minden eltérő vélemény jogosultságát készséggel elismeri. És hite tanainak az az ígérete, hogy az igaz ember áldása leend a jövőbeli nemzetségeknek, teljes mértékben megvalósult rajta.

*

Mendelssohn Mózés emlékszobrának leleplezéséről még a következő tudósítást vesszük: A felhős ég, mely zivatarral fenyegetett, az ünnepély kezdete előtt hirtelen kitisztult. Dél tájt diszes közönség foglalta el az ünnepély színhelyét. Pontban fél két órakor érkezett meg Frigyes Károly porosz herceg és neje, Frigyes Károly hessen nasszau herceg és az egész hercegi udvar. A dalárda elénekelt dr. Hosäus udvari tanácsos alkalmidalát, mire dr. Lasson tanár Berlinből megtartotta az ünnepi beszédet, melyben Mendelssohnt mint német író méltatta és lelkes hangon ismertette a nagy bölcsész érdemeit. Miután a lepel lehullott a dalárda ismét énekelt. Dr. Weisze orsz. rabbi beszédére, melylyel az emléket átadta Desszau városának, dr. Fink főpolgármester a város nevében köszönetet mondott. A herceg behatóan megzemlélte az emlékszobrot és ez alkalommal ismételt szólitotta meg Weisze rabbit. Az ünnepély után diszebéd volt, melyben az anhalti kormányt Rindfleisch fő-kormánytanácsos képviselte, ki az első felköszöntőben II. Vilmos császárt és az anhalti herceget éltette. Dr. Rümelin iskolaügyi kormánytanácsos a Mendelssohn családért üritette poharát mire Mendelssohn Bartholdy titkos keresk. tanácsos a főpolgármestert éltette. dr. Lasson a berlini zsidó hitközségért üritett poharat, minek kapcsán Makover igazságügyi tanácsos kifejtette, hogy a berlini zsidó hitközség méltán mondhatja magáénak Mendelssohnt, ki élete 14. évétől működött kebelében. Az ünnepély a legkitünőbb hatást gyakorolta a lakosságra, első sorban természetesen a zsidóságra

Felekezeti iskola.

— Az orsz. izr. tanítóképző intézet utolsó tanfolyamában a lefolyt héten tartották meg a zárvizsgákat 30 vizsgát tevő közül 29 állotta meg helyét, közülük 12-en jeles sikerrel. Veredy tanfelügyelő, szintugy a vizsgáló bizottság tagjai különösen meg vannak elégedve az ez évi sikerrel. Megjegyezzük, hogy mióta az intézet fennáll, most történik legelőször, hogy annyi végzett tanító hagyta el egyszerre az intézetet. A mi bennünket illet, az a szerény kéréstbátorkodnánk iutázni a nagyon tisztelt vezérő bizottsághoz, hogy kegyeskedjék végre ezen, a magyar zsidóságra nézve oly fontos intézetet kellő vezetéssel ellátni. Nemsokára 3 éve lesz, hogy a tanítóképző a szomszéd intézetől, kölcsön kért egy igazgatót, ki a praeparandiát ideiglenesen vezeti, anélkül, hogy benne tanítana, a mi, akármilyen kiváló férfit az illető ideiglenes igazgató, mégis anomália. Mint bold. Deutsch Henrik alatt, kellene, hogy a jövőben is az intézet igazgatója egyszersmind a héber tárgyak tanára legyen. Mindenestre kell lenni az intézeten valakinek, ki maga legyen a garancia az iránt, hogy a jövőbeli zsidó tanító átértette és átértette azt a szent feladatot, melyet a felekezet szolgálatában teljesítenie kellend, garancia arra is, hogy a jövőbeli zsidó tanítóban meg van-e a képesség is e feladat teljesítésére, a képesség és az akarat. Mert mi tagadás benne, bold Deutsch Henrik visszavonulása óta nincs az intézetben senki, ki a növendékeknek megadná a vallásos direktívát, leendő tanítóink e tekintetben ugyszólva magukra vannak hagyatva, a mely állapot, ha még soká tart, egyenesen veszélyezteli a jövő zsidó népoktatást. Sz. M.

— Zsidó középiskola. Lapunk más helyén ismertetjük dr. Mabler Miksának, a vágnyhelyi izr. reáliskola derék igazgatójának a zsidó középiskoláról írt cikkét. E helyütt megemlékezünk magáról az intézet működéséről, melyre vonatkozólag a most megjelent értesítő tartalmaz érdekes adatokat. A tanulók száma 97 volt, ezek közt volt 9 rom kath, 3 ág. ev., 1 ev. ref. Anyanyelvre nézve volt 13 magyar, 79 német, 3 tót. (Az intézet tehát valóban kiváló tényezője a magyarosodásnak, mért az idegen anyanyelvű növendékek tökéletesen megtanulnak benne magyarul) Hogy a tanulmányokat komolyan veszik, azt bizonyítja az osztályozások eredménye. Az összes tanulók közt csak 4 nyert jeles osztályzatot; 53 akadály nélkül ment keresztül, 16 egy tárgyból, 4 két tárgyból kapott elegenden osztályzatot, 17 pedig végleg bukott. A tanári könyvtárt több érdekes művel gyarapították. A tartást hat okleveles tanár eszközli, kik közt kettő (Davidson Lajos és Frankl Ignác) már 28 év óta működik az intézetnél. — Az iskola fenartója a vágnyhelyi izr. hitközség. Ujabbban — mint annak idején említettük, az intézet segélyezésére, illetve kiterjesztésére középiskolai egyesület is alakult. K. Gy.

— A pesti izr. hitközség fiiskolájának vizsgái. Évek óta kísérjük már figyelemmel hitközségünk fiiskolájának vizsgáit és tapasztaljuk a nagy-mérvű haladást. Hogy mily magas színvonalra emelkedett ez intézet, arról tanúságot tettek az e hó 20.,

22., 23., 24-én tartott fényes sikerű vizsgák, melyek naponta reggeli 8 órától déli 12-ig nagyszámu intelligens közönség jelenlétében folytak le. Az előjáróságnak majdnem minden tagja váltakozva jelen volt, ugyisintén dr. *Bárany* hitközségi tanfelügyelő ur is, ki nem hiányzott egy osztály vizsgájáról sem; kiváltkép *Schweiger* Márton ur, az iskolaügyi szakosztály nagyrabecsült elnöke, nem eléggé dicsérendő buzgósággal órákig hallgatta végig a gyermekeknek szebbnél szebb feleleteit. Nemcsak a laikus közönségnek, de szakemberek osztatlan dicséretét is érdemelte ki a törekvő tantestület, élén a nagyérdemű igazgatóval, Szántó Eleazar urral ki elismert paedagogiai tapintatával és ügyességével vezette mind a 13 osztály vizsgáját. Különösen kiemelendőnek tartjuk ama valóban páratlan sikert, melyek a tanító urak a héber tantárgyak tanításával értek el. A gyermekeknek meglepő feleletei az ötkönyv és az imadarabok fordításánál és magyarázatánál, valamint a héber nyelvtanból, arról tesznek tanúságot, hogy az iskola e téren mintaintézete az országnak és még a legmesszebbre menő követelményeket is képes kielégíteni. Örömtelt szívvel hallgathatta meg pl. mindenki, ki a zsidó tanügy iránt érdeklődik, az V. és VI. osztályba járó gyermekek feleleteit, kik Szántó ur vezetése alatt kis héber tudósokká lettek. Ha valami, ugy e sikernek kellene ama megbénító közönyösséget megtörnie, melylyel gazdagabb hitsorsosaink ez intézettel szemben viseltetnek és mely készíti őket gyermekeiket más felekezeti tanintézetbe küldeni. Reméljük e tekintetben is a legjobbat; előjáróságunk buzgalma, mely, minden áldozatot meghoz az iskola érdekében, látva ez intézet nagyszerű virágzását, majd itt is, mint sok helyütt meglőri a fagyasztó közöny jegét. B.

— A pesti izr. hitközség leányiskolája, mely hazánknak első teljes hat osztályu elemi tanintézete volt és melynek vezetését jelenlegi igazgatója, a derék *Halász* (Fischer) Nátán épen 20 évvel ezelőtt vette át, mindig a legjobb hírnévnek örvendett. Hogy ezt meg is érdemelte, arról a fővárosi izr. hitközség vezérférfiai, az állam felügyelő közegei és az ezen intézetet látogató növendékek szülői és rokonnai akár hányszor meggyőződhetek. Meggyőződött róla nem egyszer e sorok írója is, ki az oktatás és nevelés ügye iránt általában és hitközsége ifjúságának ez irányban való haladása iránt különösen meleg érdeklődéssel viseltetik. Több évi távollét után a külföldről ismét magyar hazám szép fővárosába visszatérve, a lapokból többek közt a közeledő évi záróvizsgálatok napjairól is értesültem. Feltettem tehát magamban, hogy ez alkalommal első sorban elnézek az egykori szeretve tisztelt hitoktatóm által vezetett leányiskolába, melyben f. hó 18-án és 19-én mind a hat osztályban a vizsgálat, reákövetkező szombaton pedig igazán lélekemelő *sieni tisztelt* képesen a záró ünnepély folyt le. Halász

igazgató ur, ki mindenki iránt való nyájasságáról és különösen tanítványai iránt mindig tanusított atyai szeretetéről ismeretes, a viszontlátáson nagyon örült; s a reá bizott intézetbelső viszonyait minden izükben szívesen ismertette meg velem. Amit hallottam, de még inkább az, a mit a záróvizsgálat és a záró ünnepély alatt magam is észleltem, azon nyilatkozatra bátorít, hogy nincs az a nagy áldozat, melyet az izr. hitközségeknek meg nem kellene hozniók olyan felekezeti iskolák fentartására, melyeket *ilyen* szellem lengi át, melyek az *ilyen* magasztos czélok elérését tüzték maguk elé! Az ilyen tanítás és nevelés, az ilyen oktatás és buzdítás hatványozva a tanítók és nevelés ügybuzgalma és utbaigazító jó példaja által — az ifjúságot közvetlen az *életre* készíti elő, hogy majdan népüknek multja iránt kegyelettel telt, hithű és áldozatra kész, egyetértő fiai és hazájukat szerető, lelkes polgáraivá váljanak — »kedveltséget találván így Isten és ember előtt!»! Az ilyen irányban oktató és nevelő tanítók működését nem elég, ha évenként egyszer megfigyelik; a jóakaró fejbolintás nem elég értékének kellő méltatására, hanem egész üdvös *horderejében* meg is kell azt *érteni*, hogy érdeme szerint megbecsülhessük, noha mai nap nem éppen az érdem iránt vagyunk hajlandók leróni az elismerés adóját.

Dr. K. L.

Tisztelt levelezőinket felkérjük itt, hogy midőn a záróvizsgákról szóló tudósításokat hozzánk beküldik, ne csak általános állításokra és dicséretekre szorítkozzanak. Lelőteleznek bennünket, ha megismertrnek az illető iskolák tananyagával, a tanítók és tanulók szárával és egyéb, az oktatásra nézve fontos adatokkal.

A szerk.

A zsidó középiskola kérdéséhez.

Dr. *Mabler* Miksa, a vágujhelyi zsidó reáliskola érdemes igazgatója figyelemre méltó cikkben emlékezik meg azokról a vizsásságokról, melyek nálunk a középiskolai oktatás terén uralkodnak. A nyomtatásban megjelent hosszabb cikkből átvesszük a következő részleteket:

Minden tanév elején megújul a panasz, mennyire terjed nálunk az antisemitismus! Fiamat csak a beiratás befejeztével tudtam hosszú könyörgés árán X intézetbe felvétetni, N-ét pedig egyáltalában nem vették fel. Nekünk zsidóknak a felekezeti középiskolák legtöbbször kétszeres, egynémelyikében még háromszoros tandíjat is kell fizetnünk. De, hogy mily jogosulatlan ezen türelmetlenséggel vádló szemrehányás, azt csak az tudja, ki a rendezett középiskola nagy anyagi igényeit ismeri.

Az 1853-iki középiskolai törvény az iskola fenntartókra oly terheket rótt, melyekről az iskola alapi-

tásakor nem is álmodtak, a mellett még a tanulók száma is megszorított, a mennyiben 60-nál több egy osztályba fel nem vehető. Mily joggal követelhetjük mi az esztergomi hercegprimástól, az egri érsektől, a nyitrai püspöktől, vagy a dunáninnen ev. egyházkerülettől, hogy a középiskolába tömegesen tóduló ifjaink számára párhuzamos osztályokat állítsanak? Egy párhuzamos osztály fenntartása évenként 2500 frttal növeszti az iskola kiadásait, képesek-e a zsidó tanulók annyit iskolapénzben behozni, főként mikor a zsidó tanulók fele szegény és ennek alapján tandíjmentes?

Mielőtt a középiskolai törvény életbe lépett, felvették szívesen mindenütt a zsidó tanulókat, de most, hogy a tanulók száma törvényileg meg van állapítva, kívánhatjuk-e, hogy a felekezetek az ő pénzükön fenntartott iskoláikban a zsidó tanulónak adjanak elsőbbségi jogot?

Hozzunk mi is áldozatot, állítsunk mi is középiskolákat, ne éljünk más felekezetek kegyelméből és könyöradományyaiból, és ne várjunk addig, míg a kényserítő körülmények fognak arra szorítani; hogy nem állunk nagyon távol ezen időponttól, a porosz urakházának minapi határozata szolgálhatna figyelmeztetésül!

Azon érv, hogy nem akarjuk a társadalmi válaszfalat az iskolába is bevinni, hogy nem akarunk fiaink számára újghettot teremteni, nem mentség arra, hogy 7000 zsidó tanulónk a többi felekezet szellemi ingyen kosztját vegye igénybe, mert a dupla tanpénz, melyet tanulóink fizetnek, a kiadások vajmi csekély százalékát fedezi. Az állami iskolákról nem akarok szólni, azokat ellephetik tanulóink, mint tényleg meg is teszik; az állam köteles minden polgáráról egyaránt gondoskodni, de a felekezeti iskoláknak csak nem lehetünk mindig terhére. Erkölcsi kötelességünk, hogy mi is járuljunk hozzá ifjaink neveléséhez, és gyermekeink középiskolai oktatására nekünk is legyen gondunk.

Ne féljünk attól, hogy a zsidó középiskola még jobban izolál bennünket, mert ha jó hírű középiskolák birtokában leszünk, a többi felekezetek is fogják azokat felkeresni, mint nem izolál hazánk egyedüli zsidó középiskolája, a vágujhelyi reáliskola, melyet a város és vidék minden felekezete látogat.

Jól tudom, hogy hazánkban egyetlen egy zsidó hitközség, kivéve a budapestit, nem bír azon anyagi javakkal, hogy önerejéből tarthasson fenn középiskolát, melynek évi szükséglete a 20.000 frtot meghaladja; nem is egyes községnek, hanem a hazai zsidóságnak dolga alkalmas helyeken középiskolákat állítani.

Alapítsunk országos izr. középiskolai egyesületet, ez gyűjtsön pénzalapot, és ha az meglesz, akkor lesz majd idején a további teendőkről bővebben szólni.

A cikk egyrésze érdekes módon illusztrálja,

hogy manapság mily szomorú lábon áll némely iskolában a zsidó hitoktatás.

Dr. Mahler Miksa erre vonatkozólag ezeket írja:

Nemrég történt és nem is a tengeren túl, hogy egy főigazgatói inspekczió alkalmával az Ázsia térképe előtt álló magasabb osztálybeli zsidó tanulótól kérdezi a tanár: Tudná nekem megmutatni, hol van Palesztina? — Hogyne! válaszol ez, és nyomban China kellő közepén állapodik meg télovázó ujjá, míg egy keresztény tanuló társa nem kalauzolja a vörös tenger közepébe. A főigazgató praktikus paedagogus létére jól tudta, hányadán van a zsidó tanulók vallástudományával, kérdezi egy másik, majd egy harmadiktól, negyediktől, milyen nevezetű és nevezetes folyó van Palaestinában? Az egyik a Gangest, a másik az Euphratot, a harmadik a Tigrist, a negyedik a Bramaputrát vezeti Palaestinába. Az első, kinek ujjá még mindig a vörös tenger partjait érintette, a szomszédos Nilust tette át Palaestinába; arra oda sug neki egy keresztény gyermek »Jordan«. Emiatt dühbe jön a zsidó gyermek, azt hiszi, hogy csufolják, vissza vágja »te szemtelen« — Ez oly városban történt, hol a zsidók még büszkéek ősi erényeinkre és széles talmudismerteikre. — Egy másik középiskolában is voltam fültanuja, midőn a tanár az ókori történetet tárgyalván, szóba jött Solon és Lykurgos törvényhozása; a tanár viszapillantást tevén az ókor többi népének törvényhozóira, kérdezi a zsidó tanulótól, hát ki volt a zsidók törvényhozója? »Deák Ferencz« volt a rövid válasz! Mondhatom elpirultam szégyenemben, egyetlen egy zsidó gyermek nem tudta utba igazítani, csak az utolsó padban ült a többiektől elkülönítve, egy vásott, rossz fiú, ki, mióta iskolába jár, ma először adott helyes feleletet, és nevetve mondá »Mózes«; hogy ez a fiú nem volt zsidó, azt nem kell külön felemlítenem. Ilyen a zsidó hitoktatás Magyarországon anno 1890.

Az utólagos anyakönyvelésről.

Tek szerkesztőség!

A nagymélt. vallás és közoktatásügyi magy. kir. miniszter ur m. é. márczius hó 6 án, 10442 k. a. az izraelita pót-anyakönyv tárgyában egy szabályrendeletet bocsájtott ki, melyben a m. kormánynak felekezetünk iránti jó intenczióját el kell ismernünk, a mely szerint t. i. az anyakönyvekből kimaradt egyének utólagosan anyakönyvelendők, hogy családi avagy társadalmi kellemtlenségeknek ne legyenek kitéve.

Azonban eme nemes intézkedésnek is meg van az árnyoldala, melyet igen tisztelt kollegáim figyelmébe ajánlok. Ime nézzük a gyakorlatban, a hivatalos eljárásban, mennyire türhetetlen teherré nőtte ki magát a rendelet hitsorsosainkra nézve. E hivatali nyüg valósággal az abszolutizmus korában uralkodott-házasságkorlátozó »Heiratslicenz« aerájára emlékeztet bennünket

Ugyanis a fentérintett és az 1778. évi szept 27-ik 17619 számú rendeletek értelmében a házasságra lépni szándékozó nem anyakönyvelt feleket a lelkész a szolgabíróhoz utasítja, hol kérvényét és az anyakönyvi adatokat benyújtja, a tanúkat kijelöli; a szolgabíró a kérvényt beiktatja és a tanúk kihallgatására beidézési napot határoz. Ha ez hónapok után megtörténik, a házassági jelölt utánkönyvelési engedély végett az alispáni hivatalhoz terjeszti be kérvényét, hol a sokkal fontosabb ügyek miatt rendszerint hónapokon át elhever.

Magától értetődik, hogy e huza-vona a felek érdekeire kárral és pénzköltséggel jár, mert a házassulandók anyakönyveletlen állapotukról csak akkor értesülnek, mikor kihirdetés végett a lelkészhez fordulnak. Mi sem világosabb tehát mint az, hogy a három hétre tervezett egybekelés napját ily kellemetlen incidens folytán hónapokra kénytelenek elhalasztani.

Konkrét esetet tudok, hogy egy évet kellett várni míg az anyakönyvelési engedély megjött és e huza-mos eljárás nem kevésbet eredményezett, mint azt hogy az eljegyzett pár, — mert költeni képtelen volt — visszaváltotta a gyűrűt; sőt vannak olyanok is, kik e miatt vadházasságban élnek; természetesen gvermekeik törvényteleneknek nyilváníthatnak.

Ez, kérem, az az állapot, mely már tarthatatlannak bizonyul. Ezen változtatni kell.

Vártam, türtém hogy talán valaki felszólal ez ügy érdekében, kartársaim közül, — kiknek gondolom hasonló szomorú tapasztalatai lehetnek — ám sajnos! «Vájifen kó vokó vájár ki ein is».

«Felhivom tehát t. kartársaimat, hogy ez ügyben velem egyet értsenek és levelezési uton ezen rendelet módosítása végett benyújtandó kérvény pontjait velem közölni sziveskedjenek.

Bátorkodom egyelőre szerény nézeteimet e 3 pontban összefoglalni.

1. A fent érintett szabályrendelet csak azokra terjedjen ki, kik 1850 után születtek, az előbbiekre ne. Ha tehát olyannak van szüksége anyakönyvi kivonatra, ki 1850 előtt született, az esetben a lelkész köteles a szolgabírónak, vagy a polgármesternek az összeírás, körülméletési, vagy egyéb iratokat bemutatni, ezek hiányában pedig 2 tanúval bebizonyítani az illető életkorát és akkor azonnal anyakönyvelhető és az esketés is megtörténhetik.

2 Aki már házas volt, vagy ha özvegy, vagy elvált lép házasságra, születési anyakönyvi kivonatra nincs szüksége, csak az első házassági, vagy a hitves félnek elhalálozása, vagy elválásának anyakönyvi kivonata, — ha ezek 1850 után történtek. Ha előbb történtek, azaz akkor, midőn az anyakönyvi intézmény felekezettünknel még nem létezett, a volt házasságot a mózesi házassági rítus szerint minden zsidó esketésnél héber

nyelven irandó »Keszuba« azaz házassági szerződés által is legitimálhatja.

Ezen eljárás a szülötteknél törvényességök megállapítása czéljából az 1850 előtti házassulandókra is mérvadó legyen.

Oly esetben, ha az első nősülés nem az anyakönyvből állapítatik meg, ugy ezen első házasság az esetleges 2-ik házassággal egyetemben jegyezendő az anyakönyvekben.

3. A pótanyakönyvelési engedély megadására nézve a szóbeli eljárás hozassék be, mely szerint az anyakönyvezető lelkész a születési jegyzéket vagy tanúkat közvetlen az alispán, vagy a szolgabírónál személyesen mutassa be, mi után az engedély azonnal megadható legyen.

Ezek szerény nézeteim, melyek megvalósításával a hosszas eljárás nehézségei elháríthattnak.

Pétervásár 1890. junius hó 19-én.

kiváló tisztelettel

Fábián Márk

járási rabbi és anyakönyvezető

Izraelita, zsidó, vagy Mózes-vallásu, melyik a helyes?

(Vége.)

Miképen állunk a »Mózes vallásu« elnevezéssel?

1. Mózes isteni vallásunknak alapítója volt és nem csak a proféták (Ezájás, Jeremiás stb.), hanem Isten mondja לא בן עברי משה és amint ezt Maimonidesz פרוש המשניות להרמב"ם סנהדרין, הל'ק היסוד השביעי négy pontban terjedelmesen fejtegeti, azonkívül a szent írásból a következő bizonyítékok szolgálnak, במדבר, ל"ו י"ב אשר ציה ד' ביד משה; דברים, ס"ט וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל; דברים, כ"ה אשר דבר משה על בני ישראל; דברים, כ"ה ס"ט אשר ציה ד' את משה לברת את בני ישראל; דברים, ל"ג ד' תורה צוה לנו משה דברים, ל"ה ל"ג ד' כאשר צוה ד' את משה.

3. Isten, midőn Józsuát vezéri tisztségében újból megerősíti, következőképen szól hozzá, יהושע א' ב' בכל התורה אשר צוה משה עבדי

4. Józsuá oltárt épít אשר צוה משה יהושע ה' לא כאשר צוה משה עבד ד' את בני ישראל, יהושע ה' ל"ה בכל אשר צוה משה.

5. Midőn Józsuá a két és fél nemzetiséget hazabocsájtja a következő szavakkal inti őket, hogy hűvek maradjanak e valláshoz יהושע כ"ב, ה' כאשר צוה נשה עבד ד'.

6. Midőn Menasse istentelenségéről szól מלכים ב' כ"א ה' לכל התורה אשר צוה אתם משה עבדי

7. Midőn Nehemiás Isten jótéteményei és gondviseléséről szól. נהמיה ט' י"ד ותורה צויתה להם ביד משה עבדך.

8 Chilkija főpap megtalálja a törvénykönyvet
דב"ה' ב' ל"ה, ו"ד מצא חלקיהו הכהן את ספר תורת ד' ביד
משה.

9. Midón a nép fogadalmat tesz Isten törvényét
megtartani 30. 10. נהמיהו ללכת בתורת אלקים אשר נתנה.
ביד משה עבד אלקים.

10. Ezra midón a fölépült templomot fölavatják,
6. 8. עלי עבדת אלהי ד' בירושלם ככתב ספר משה.

II. *Mózes neve* szerint neveztetik a *tóra*; erre megint
a következő bizonyítékok szolgálnak:

1. Józsué oltárt épít. 8. 31. = ככתוב כספר
תורת משה

2. Józsué leírja a tórát. 8. 32. = ויכתוב שם על
האבנים את משנה תורת משה.

3 Hidón megöregszik és inti a népet, megtartani
és cselekedni mindent 23 6. את כל הכתוב בספר תורת
משה.

4. David halála előtt inti fiát és mondja amint
irva van II. Kir. 2. 3 ומשפטי ועדותיו ככתוב בתרת משה.

5. Amácia. Midón atyja gyilkosait megbünteti,
nem terjeszti ki a büntetést azoknak gyermekeire
mint irva van. II. Kir. 14, 6. ככתוב בספר תורת משה.

6. Josiá, juda királyáról azon dicséret mondatik,
hogy sem előtte, sem ntána nem volt király, aki meg-
tért volna Izraelhez. II. Kir. 23. 25. . . אשר שב אל ד'.
ככל תורת משה.

8 Dániel, midón bűnbánó imáját elmondja 9. 11.
אשר כתובה בתורת משה איש האלקים.

9. u. o. folytatólag 9. 13. כאשר כתוב בתורת משה.

10. Ezra 3. 2, midón a visszatérők az új oltárt
építik. להעלות עליו עולות ככתוב בתורת משה איש האלקים.

11. Midón a tórát nyilvánosan felolvassák, Nehe-
mia 8. 1. ויאמרו לעזרא הסופר להביא את ספר תורת משה.

12, Jójádá főpap megnyitja a szövetséget a nép-
pel. 23. 18. = דב"ה להעלות עולות ד ככתוב בתורת משה.

Ezen idézetekből megezáfolatlanul kitűnik, hogy
Izrael v. Juda népnek vallása *תורת משה* = Mó-
zes tana v. vallása a neve; következőleg ennek kö-
vetői: **Mózes vallásuak.**

Midón az ifju családot alapít, ezen szava-
kat intézi leendő házastársához; הרי את מקודשת לי;
במבעת זו כדת משה וישראל.

A házassági iratban a következő szavakkal kéri
meg az ifju a leányzót: ; הני לי לאנתו כדת משה וישראל;
וגט פטורין כדת משה וישראל.

Ezen elrendelések bölcsseinktől nem pusztá for-
mulák, hanem alapos és jól átgondolt és megfontolt
fundamentomokon vannak alapítva, hogy miért mondas-
sék és irassék *דת משה*.

De nem csak a bibliában és talmudban a *tóra*
דת משה-nek neveztetik, de még az új testamentum-
ban is *csak ily névvel* fordul elő, ha *vallási* teendőkről
van szó. Lukács evangelista 2. 22... és betelének tiszt-

tulási napjai לפי תורת משה; midón Jézus anyja a
templomba megy. *)

Apostolok cselekedetei 15. 1 וירדו אנשים מיהודי
וילמדו אתהאחים לאמור אם לא תמילו כדת משה
«Mózes törvénye szerint», u. o. 15. 5, ויקימו
מאמינים מכת הפרושים ויאמרו כי צריך למיל אותם ולצות
לשמור את תורת משה.

Pál apostol a zsidókhöz intézett levelében 10. 28.
»aki fölbontja Mózes *מות יומת* משה מות יומת
תורת משה».

A keresztény egyházatyák szintén *Mózes* törvé-
nyére és szertartásaira hivatkoznak.

Nincsen sem magyar, sem német, sem tót stb.
nemzetiségi névvel megjelölt vallás; miért akarnók ép-
pen mi nemzetiségi névvel elnevezni vallásunkat, holott
ennek semmi alapja, semmi elfogadható oka nin-
csen. Mint *nemzet* neveztecsünk izraelitáknak vagy
zsidóknak, abban éppenséggel nincsen valami lénye-
ges különbség; az egyik oly dicséretes, ha tiszteletre
hozzuk, valamint a másik tiszteletre méltó, ha becsületet
vallunk általa —

Ugy gondolom, a soknál is több az idézet és ar-
gumertum, hogy a *תורת משה* = Mózes vallás — a
helyes elnevezés, következőleg ennek követői sem
izraelita vallásuak, sem zsidó vallásuak, hanem igenis:
Mózes vallásuak.

Szegeden.

Klein Salamon,

TÁRCZA.

A VITATKOZÓK.

Rajz a lengyelországi zsidó népeletből.

Sacher-Masoch nyomán.

VI. FEJEZET.

(Folytatás.)

— Már befogok! feleli Mincev és csakugyan
kivezeti a lovakat az istállóból és erősítgeti a szer-
számot a szekérhez.

Pincev utána siet, miközben buzgón varrja a
ruhát, melyet maga után vonszol a sárban.

Meghuzza Mincev kabátja ujját es fülibe sugja:

— Mincev, hol olvasható?

— Micsoda.

— Az, hogy hallj, hallgas, türj.

— Mózes I. 25. 14.

— Nem tudnám miképen.

— Hát Ismael három fiának mi a neve?

— Azt tudom:

*) Én Delisch és Solkinson-Günzberg héber fordítása
után írok.

— Mismah . . .
 — Dumah . . .
 — És Massah . . .
 — Igaz.
 — No lám, Mismah annyit tesz, mint hallani, Dumah annyit, hogy hallgatni, és Massah tífrest jelent.*)

— Készen vagy? ordítja a lengyel.
 — Bizonyára, jóltevő uram.
 Most még az ostor hiányzott.
 Mincsev kereste és Pincsev segített; de egyikük sem akadt rá.

— El akarok menni, dühöng a földbirtokos a szekérre szállva. Az ördög vigye el az ostorodot.

— Már elvitte, mondja Mincsev és a bakra kapaszkodott, intett Pincsevnek és nógatta a lovakat

A szegény gebék teljes erővel neki rugaszkodtak és Mincsevet is lerántották a bakról; a brieska azonban földbirtokostul veszteg maradt.

Mincsev, kinek a kabbalán járt az esze, bizony rosszul fogott be, és szégyenkezve erősítette meg újból a köteleket; szerencsétlenségére azonban a lengyel épen ekkor akadt rá a ostorra, mely a szekeren volt; rácsapott vele Mincsevre. Ez csak kissé felemelte fejét és kinzójára nézett.

Aztán nyugodtan szólt Pincsevhez:

— Tudod-e, hogy Josua könyv: 75 2. mit mond? Kinah, Dumiah, Veadadah:

— Ezek a szent föld helységei, feleli Pincsev.

— Persze, mosolyog Mincsev, ki épen elkészült és újra felszállt; persze helységek nevei, de mást jelentenek.

— A brieska megindult.

— Mit jelentenek? kérdi Pincsev.

— Kinah: Kinek felebarátja alkalmat nyújt a boszúra . . . feleli Mincsev. — A lovak ügetni kezdtek. Pincsev jobbjaival a bakba kapaszkodva mellettük futkosott.

— És Dumiah?

— Dumiah: És mégis nyugodtan marad . . .

Pincsev kénytelen volt elereszteni a bakkot; a brieska gyorsan haladt tovább. Tölesért csinált kezéből és úgy ordított Mincsev után:

— És Veadadah?

— Annak Isten igazságot szolgáltat, kiáltja vissza Mincsev.

Midőn Pincsev hazatért, Rachel megvizsgálta a ruhát és keserves sirásra fakadt.

— Mit csináltál, Pincsev? jajgatott.

— Nos, mit tettem

— Rosszul vartad be a kerületi biztosné köntöskének ujját és az uszályt a sárban huzogattad.

— Hát majd még egyszer bevarrom az ujjakat

és a sarat kiveszem; de tudod-e, mit tesz ez: Kinah, Dumiah, Veadadah?

— Nem tudom, zokog Rachel, és nem is akarom tudni.

— No, majd megmondom az apádnak; az nagyon meg fog neki örülni.

V. FEJEZET.

Egy alkalommal tüzvész dühöngött a Pincsev városkájában; közel ötven ház állt lángokban. Mincsev és más környékbeli zsidók tűzfecskendőkkel érkeztek segítségre. Senkisé tesz túl a lengyel zsidókon, mikor arról van szó, hogy az elemek elleni küzdelemben polgári bátorságot tanusítsanak. Senkisé maradt veszteg; férfiak, aggok, nők, gyermekek rontottak a lángok közzé, hogy minden megmenthető megmentessenek.

Pincsev és Mincsev egy fatetőzeten találkoztak; egyik baltával, a másik vasruddal igyekezett lefeszégetni a gyulékony zsinuleyeket.

— Ha Isten is úgy akarja, szól Pincsev, életben maradunk, és teljesítjük a 613. parancsolat egyikét, t. i. nem vagyunk tétlenek a mentési munkálatoknál.

— Ki mondja, hogy 613. parancsolat van? gúnyolódik Mincsev tovább dolgozva.

— Ki mondja? hahotázik Pincsev; hát a talmud mondja, szólva: Simlai rabbi szerint 613 törvény adatott Mózesnek a Sinai hegyen; ugyanis 365 tilalom, a hány napja van az évnek, és 248 parancs az emberi tagok számához képest. Bizonyítja ezt a tórah szó, melynek betűi a számolás tana*) szerint 613-at tesznek ki.

— Az nem igaz, mondja Mincsev nyugodtan.

— Micsoda?

— A tórah betűinek összege csak 611.**)

— Igaz, igazad van, de hozzájárul a tiz parancsolat első két igéje, melyeket nem Mózes, hanem maga Isten mondott a zsidóknak.

— De hiszen nem is 613, hanem 14.000-igénk van, kiáltja Mincsev; és a rabbik bolondot keresnek, a ki követi őket.

— De ezek a rabbik parancsai és nem Mózeséi.

— Helyes, mondja Mincsev; de Abraham ben David rabbi, a ki első irta le a 613 parancsot, több nem mózesi, hanem csak rabbinikus intézkedést vett fel ezek sorába. Egyáltalán, mire való ez a sok rendelet.

— Mire való? rikollja Pincsev és a füst már elfojtotta hangját. — A lángok kitörték a tetőzeten; melyen állak és disputál'ak.

(Folytatása következik.)

*) Természetesen a kabbala tana ez.

) A Tórah szót a héber a következő 4 betűvel írja: **ת (Taf), **ו** (Vav), **ר** (Rés), **ה** (Héh) együtt így: **תוּרַה**, de mint-hogy a héber betűk számokat is jelentenek, még pedig a **ת** 400-at, a **ו** 6-ot, a **ר** 200-at és a **ה** 5-öt: világos, hogy a Tórah szó 611-et tesz.

*) Mincsev itt a kabbala magyarázatával él.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **junius végén** lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztatásának előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr
fél évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »
Papok, tanítók és községi hivatalnokok:	
egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 »
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség”

szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Vácikörut 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1890 junius 29) 5650 **Tamusz** hó (29 napos)
11-ike. Hétfő 12-ike. Kedd 13-ika. Szerda 14-ike. Csütörtök 15-ike.
Péntek 16-ike. Szombat 17-ike. Heliszidra: **Bólok**.

Hazai hírek.

— **Antiszemitizmus és becsület.** Nem mindenki nézi oly kegyes optimizmussal a zsidógyűlölet híveit, nem mindenki itéli meg az antiszemitizmust oly tulesapongó szabadelvűséggel, mint *Székács* törvényszéki elnök ur, kinek nyilatkozatával lapunk első cikkében foglalkozunk. Lám *br. Albori Jenő* áborszernagy megértette, hogy furesa liberalizmus az, mely annyira tiszteli a véleményszabadságot, hogy a világért sem bántaná a leggaládabb reakció hirdetőit sem. Megtörtént Miskolczon, hogy a nemes báró fogadta *Arányi Miksát*, a Borsod-Miskolczi Közlöny jeles és népszerű szerkesztőjét, és többek közt a felekezetek egyetértéséről is beszélt vele. «Nem tudom felfogni» — mondá a táborszernagy — »hogy a társadalmi élet terén más mozzanatok birhatnak döntő befolyással, mint az erkölcsi és intellektualis kvalifikáció. *Mindig az volt meggyőződés, hogy az, a ki antiszemita, teljesen elbagyta a jog és igazság talaját.* Magam részéről mindig azon vagyok, hogy azokban a körökben, melyekre befolyásom van s hol szavamat figyelembe veszik, sohse fogadják be az ilyen gonosz elméleteket és ha már befészkelődtek valahol, irtsák ki őket gyökerestül, mert *tanuk összeültetésben vannak az emberi elme és az emberi igazságérzet legelőnyösebb fogalmaival.* — *Székács* ur a megmondhatója, hogy az ily tanok hívei mennyire érik el a becsület magasztos eszméjének lökélyét.

„**Mendelssohn és iskolájának szentírás-magyarázata**” című dolgozatával az orsz. rabbiképzőintézet pályadíját nyerte el *Spira Jakab*, a szeminárium felső tanfolyamának hallgatója, ugyanaz a jeles fiatal theologus, ki a mult évben is elvitte az intézet pályadíját. *Spira Jakab* testvérbátyja dr. *Spira Salamon* Kula és Verbasz ifju, de kitünő készűltsgű rabbijának.

— **A kecskeméti rabbi választás.** A kecskeméti izr. hitközségnek a rabbiválasztás ügyében utóbb tartott közgyűlése alkalmából 40 hitközségi képviselő közül 35 dr. *Bárany József*re, — előbb debreczeni hitszónok, két év óta a pesti izr. hitközség tanfelügyelője — adták szavazatukat. Biztosra veszik, hogy az ösgyűlés, melyet az előjáróság rövid idő mulva be fog hívni, ratifikálni fogja a közgyűlés választását.

— **Dr. Jellinek Arthur** orsz. képviselő is tagja annak a szakbizottságnak, melyet *Szilágyi Dezső* igazságügyi miniszter hívott egybe a »felebbvitel a sommás eljárásban« című törvényjavaslat megbeszélése végett. Kiváló hitrokonunk a szaktanácskozmányban is bebizonyította, hogy méltán foglal helyet az ország első jogi kapacitásai közt. — Ez alkalommal konstatálhatjuk azt is, hogy a kritika mily rendkívüli elismeréssel nyilatkozik a jeles jogtudósnak a mentelmi jogról irt legújabb tanulmányáról. A Pesti Hirlap pld. többek közt ezeket is írja: Egy szokatlanul terjedelmes államjogi könyv jelent meg »A mentelmi jog« cím alatt. A munka messze meghaladja azon irodalmi keretet, melyet újabban a tanulmány nevével szokás illetni. *Jellinek Arthur* ebben a könyvben a magyar immunitási jognak egész jogtörténeti anyaggyűjteményét s teljes gyakorlati rendszerét állította be a tudományos és publicisztikai irodalomba; könyve tehát voltaképen egy államjogi monografia az immunitási jogról. Sajátszerű minálunk, hogy a jogi és politikai irodalom hasonló jelentékeny produktumai az akadémián kívül jelennek meg. A m. tud. akadémiára bizonyára nem hizelgő, hogy jogtudósuink, a kikkel ott ily ridogen és kellemetlenül bännak el, gondosan elkerülik a hideg tudományos csarnokot. *Jellinek* könyve egyébként újabb államjogi irodalmunkban utló szereppel is bir. — A bíráló írója végül ama óhajának ad kifejezést, hogy államjogi irodalmunk hasonló monográfiakkal más ágaiban is mihamarább gazdagodjék.

— **Dr. Spira Salamon**, Kula és Verbasz fiatal rabbija, július 2-án tartja esküvőjét *Kunstadt* Malvin kisasszonnyal. *Kolomédban*.

Tanítók gyűlése. Az országos magyar izr. tanító egyesület bács-bodrogh megyei köre f. évi július 3-án, reggel 9 órakor évi közgyűlést tart B.-Topolyán. Tárgysorozat: Az első történelmi óra a népiskolában. Előadja: *Fretstahl* Ernő (Ujvidék). A bibliai paedagógia — Előadó: *Stricker* Simon (Baja). — Kell-e népiskolai tankönyv, vagy nem? — Előadja: *Beck* J. (Szivacz) — Gyakorlati tanítás a héberből. — Előadja *Scher* B. (Baja).

— **Hymen.** *Egerben* dr. *Schwartz* Miksa, a zsidó hitk. tisztelt és szeretett rabbija nőül vette *Rothschild* Biana kisasszonyt, *Rotschild* Ármin tekintélyes kereskedő és városi képviselő leányát. A város lakossága felekezeti különbség nélkül jelent meg az esküvőn, melynek szertartását dr. *Feldmann* a czeglédiek derék rabbija a vőlegény barátja és volt iskolatársa végezte hatásos beszédet intézve a mátkapárhoz — Este lakoma volt az örömapa házában; felköszöntöket mondtak dr. *Feldmann* (az új párrra), dr. *Frank* (az örömszülőkre), dr. *Schönberg* (az ara nagyanyjára), dr. *Schwarcz* Dávid (a vőlegényre). stb. — *Herczfeld* Norbert eljegyezte *Hecht* Ábrahám nagykereskedő leányát, Adél kisasszonyt, Budapesten.

— Dr. *Frank* József ezredorvos jegyet váltott *Back* Adél kisasszonnyal, *Back* Fülöp fővárosi képviselő és esküdt leányával — *Saenger* M. Fiumeből jegyet váltott dr. *Schreiber* S. G., ismert budapesti orvos leányával, *Ber* a kisasszonnyal.

— **Zsidó bíró.** Lapunk egy barátja arról értesít, hogy Makón is működik egy derék zsidó albiró, Grün József ur, ki azelőtt *Csongrádon* s később *Szegeden* volt aljegyző és két év előtt lett kinevezve eljárásbíróvá. Grün József, ki dr. *Flesch* Ármin, mohácsi kerületi rabbi unokafivére, jó zsidó és híven megtartja vallásunk szabványait

— **Zene vizsgák.** A lefolyt héten különböző zenészeteti tanintézetekben végbement évről-évre vizsgákon kitűnt, hogy a zsidó növendékek mily feltűnő számban tanulnak zenét, és hogy aránylag nagy részük szép tehetséget árul el. Az orsz. zeneakadémia évről-évre vizsgáján, melyen *Schlauch* Lőrincz püspök elnökölt, a felekölt szellemű főpap igen szép beszéd kíséretében sorolta fel azokat a tanulókat, kik különös dicséretet érdemelnek. Ezek közt voltak *Kern* Aurel, *Kohn* László (zeneszerzés) *Szánbó* Dezső, *Rosenfeld* Sarolta (zongora), *Rosenberg* Izabella, *Schweiger* Irma, *Schwarz* Irén, (ének), *Adler* Adél (gordonka) stb. A nemzeti zenede vizsgáján is számos zsidó növendék aratott szép sikert és dicséretet. A legfelsőbb két osztályban különösen kiűntek: *Braun* Renée, *Reininger* Katicza, *Grün* Berta, *Goldstein* Jenny (zongora), *Kohn* Evelin (ének), *Altman* Leó, *Kemény* Rezső, *Biermann* Miksa, *Barnai* Sándor, *Herczka* Alfréd stb., (hegedű).

— **A bécsi gazdasági kiállításon** azokon kívül, kiket már lapunk előző számában említettünk, még több hitrokonunk szerez dicsőséget a magyar névnek: A hírlapok tudósításai különösen kiemelik a *Maulbner* Ödön czég (Budapest) magkiállítását. *Birnbaum*, *Jakab* *Beimel*, *Kálnoky* és *Simon*, a pekliai kincstári uradalom bérlői kiállításai is nagy tetszésben részesülnek. Különösen a rizs minták keltenek jogos hatást. — *Helsing* Gedeon (Pusztá-Varsány) szalmakultúrája is nagyon tetszik, valamint az *Ungár* Ignác gyár szalma produktumai is.

— *Schwarz* Izidor nagykereskedő a riczinus termelés terén tűnik ki. — *Halsek* Ignác hirneves térképészünk tabellái legnagyobb elismerést arattak a szakértőknél. — *Horn* Mór (Budapest) a faipar terén exzellál; Különösen a liptó-ujvári uradalom produktumai tetszenek. *Horn* Mór 3400 munkást foglalkoztat.

— **Palágyi Menyhért**, kitűnő fiatal írónkat újabbán ismét szép kitüntetés érte. A Petőfi-társaság az aradi vértanúk szobra leleplezése alkalmából odára hirdetett pályázatot. A bíráló bizottság egyik tagja, *Komócsy* József, a társaság alelnöke megbetegedvén, helyébe *Palágyi* Menyhértet választották meg.

— **Némedi fölségelése.** A leégett *Némedi* tűz károsultjai javára Tolnavármegye kitűnőségei egy megyei érdekű diszes Segítség-A búmot adnak ki, melynek szerkesztésével *Lévai* Dezsőt, lapunknak is munkatársát bízták meg. Az Album a többek között lrtak: báró *Eötvös* Fanny, *Bergerné-Bischitz* Johanna, *Szarvas* Mariska, *Bekics* Gusztávné, *Röbeimné-Schulz* Leontin, báró *Inkey* Ella, *Daróczy* *Szeniczey* Stefánia, gróf *Széchenyi* Sándor főispán, *Boda* Vilmos dr, *Kammerer* Ernő, *Petrich* Ferencz, dr. *Busbach* Péter, báró *Jeszenszky* László orsz. képviselők, *Döry* Dénes, *Csapó* Vilmos kir. kamarások, *Rátkay* László, *Leopold* Sándor, *Sántha* Károly, *Ilia* (Jámbor Pál), *Höke* Lajos stb. A művészi kivitelű czimképpel ellátott diszes Album, mely a közel napokban fog megjelenni, ára egy forint s megrendelhető a kiadóhivatalban *Dunaföldvártól*.

— **A dunaföldvári izr. nőegylet** — mint lapunknak írják — e hó 20-án *Berger* Sámuelné elnökléte alatt népes ülést tartott, melyen a titkári állás betöltése fölött határoztak. *Borovitz* Sámuel ideiglenes titkár ajánlatára a gyűlés *Roller* Lajost választá meg egyhangulag. Azután pedig jegyzőkönyvi köszönetet szavaztak *Berger* Irma kisasszonynak az egylet körüli fáradozásáért és *Borovitz* Sámuelnek eddigi hasznos és ügybuzgó tevékenységeért. A gyűlés lelkes hangulatban oszlott szét.

— **Halálozás.** *Baruch* Adolf, a budapesti és marosvásárhelyi *Baruch* Jeremiás czég főnöktársa, hosszas szenvedés után meghalt Budapesten. Holttestét Brassóba szállítják, hol a családi sírboltban fogják elhelyezni. — **Nagylakon** (Csanád m.) f. hó 23-án nagy részvét mellett kísérték örök nyugalomra az egész környéken ismert s nagyrabecsült 78 éves korában elhunyt *Mannheim* Fülöpöt. A boldogult mint zsidó s mint ember egyaránt riktította párját. A szegényeket felekezeti különbség nélkül bőkezűen támogatta, számos árvalányt részesített hozományban s a hol csak jót lehetett tenni ott *Mannheim* Fülöp nem hiányzott. Gyermekeit is ily szellemben nevelte. Erdemeit, ritka becsületességét s tisztta jellemét dr. *Rosenfeld* József orosházai rabbi méltatta hatásos gyászbeszédben.

Külföldi hírek.

— **Zsidó rektor magnificus.** *Bernstein* hallei rektor megválasztásáról már tettünk említést; most egy újabb, hasonló eseményről adhatunk hírt. A brüsszeli *katholikus* egyetem rektorává ugyanis *Philippson* Márton tanárt, (a csak nemrég elhalálozott nanybírt dr. *Philippson* Lajos, bonni rabbi fiát és dr. *Kayserling* M., pesti rabbi sógorát) választották meg. A *katholikus* jellegű főiskolán tehát lehetett zsidó rektor magnificust választani, a mi egyetemünkön azonban, melynek *katholikus* jellegét a kormány annyira tagadja, még rendes tanársághoz sem juthat zsidó.

— **Félmillió hagyomány.** Dr. *Ephraim*, berlini orvos, ki néhány hét előtt meghalt, összes, 500.000 márkára rugó vagyonát a berlini zsidó hitközségnek hagyományozta.

— **Csoda történt Romániában.** Bukarestből azt a szinte hihetetlenül hangzó hírt írják, hogy a kormány egy zsidó embert léptetett fel képviselő jelöltül. Tudvalevőleg a román kormány épen séggel nem szokta bizonyítgatni, hogy legkisebb rokonszenvvel is viseltetnék hitrokonaink iránt, és ime most a megüresedett rimmit-szarapi kerületben egy *Friedmann* nevű tekintélyes ügyvédet léptetett fel *Lipovianu* nyug. ezredes ellen. Érdeklődéssel várjuk a választás eredményét.

— **Az irányozható léghajó** felfedezésére irányzott törekvések terén eddig *Renard* kapitány mutatott fel legnagyobb eredményeket. Mint most Párisból írják, a genialis felfedező legújabbán egy 70 ló erejű villamos motort talált fel, mely csak 490 kilogramm súlyu és 10 óráig működik egyfolytában. Az irányozható léghajó kérdése ezzel ismét közeledett megoldása felé.

— **Hirsch báró milliói.** Az osztrák kormány értésére adta *Hirsch* bárónak, hogy kész a tizenkét

millió frankos alapítvány statutumait helybenhagyni Galicziára, Krakkóra és Bukovinára vonatkozólag, ha biztosítva marad az a joga, hogy a gondnokok felét kinevezi, míg a másik felét cooptio által egészítik ki. Így persze a kormány döntő befolyást kíván magának biztosítani. Hirsch báró még nem válaszolt.

— **Idegés a czár.** Lapunk legutóbbi számában említettük, hogy a czárt ismét izgatják a zsidók ellen, mert a Párisban elfogott nihilisták közt zsidók is voltak. Mint most a szentpétervári «Novosti» írja, a párisi nihilisták közt levő zsidók alig játszottak vezérszerepet. «Nincs azon mit esodálni» írja a Novosti, «hogy a zsidók nemesak hőstettekben, hanem nihilista érzelmekben is együtt járnak az oroszokkal. Ép úgy dolgoznak a szubverzív elemekkel, mint a hogy küzdöttek a csatatéren is. Aljas dolog, hogy néhány nihilista miatt felforgatás vádjával illetnek egy egész törzset. Felhőborító dolog, midőn a lakosság egy egész osztályát en bloc illetik ily gaz rágalmakkal.»

— **A bécsi «Israelitische Allianz»** Gullmann Dávid lovag elnöklete allatt a napokban közgyűlést tartott. Dr. Stern A. községtanácsos olvasta fel az évi jelentést, mely számos örvendetes adatot tartalmaz. Az egylet különösen Galicziában tesz sokat a zsidók kiképeztetése érdekében. Jelenleg 3989 tagja van. A múlt évi bevételek összege 34,474 frt, a kiadásoké 57,860 frt; a tartalék alap, — melyből a hiányt fedezik 141,643 frtra rug. A «Jüdische Presse» szerint, melyből a tudositást meritjük, egy magyarországi kiküldött is vett részt a gyűlésben és kifejezte azt az óhaját, hogy az egylet Magyarországra is nagyobb mérvben terjeszteni ki működését, mert nálunk sok helyütt erre ép oly szükség van, mint Galicziában. Gullmann lovag erre megígérte, hogy az egylet ennek az óhajnak lehetőleg eleget fog tenni.

— **Palesztinai telepítések.** Londonban is élénken foglalkoznak hitsorsosaink azzal a kérdéssel, hogyan lehetne azokat a zsidókat, kiket az Oroszországban uralkodó vizsás állapotok kivándorlásra készletnek, Palesztinában letelepíteni, hogy ott biztos egzisztencia nyíljon számukra. A »Choveve Zion« egyesület legutóbbi ülésén is foglalkoztak e tárggyal. A gyűlésen néhai sir Montefiore Mózes unokaöccse és örököse, Sebag-Montefiore Mózes elnökölt. Közel 2000 hallgató volt jelen, s sokan voltak, kik be sem fértek a terembe. Az elnök lelkes beszédben méltatta az egylet tevékenységet, és kijelentette, hogy nagyobb évi segélylyel fog hozzájárulni a telepítvényesek támogatásához. Macoly rabbi is nagy elismeréssel szólt az egylet czéljáról. Végül elfogadták azt a rezolucziót, »hogy mindent megtesznek az iránt, hogy testvéreinknek a földmívelést ajánlják mint kereseti forrást, és Palesztinára utaljanak, mint a hol tág tere van a kivándorlóknak, kik ott tisztelgesen megélhetnek.«

— **Zsidó szülők dicsősége.** Londonból írják a következőket: Az az elismert tény, hogy a zsidók jótékonyága segélyben részesíti mindazokat, kik reá szorulnak, a nélkül, hogy felekezeti, vagy nemzetiségi különbségre tekintene, újabb bizonytságot nyert a »gyermek elleni kegyetlenségek megakadályozására alakult egylet« legutóbbi nyilvános gyűlésén. Összesen 3793 esetben érkeztek feljelentések lelkiismeretlen és kegyetlenkedő szülők, gyámok, illetve tanítók ellen, de ezek közt egy sincs, mely zsidó szülők vagy zsidó iskolák ellen irányulva, és ez bizonyára dicsőségére válik hitsorsosainknak. Mind a mellett az egyletnek számos zsidó tagja és előmozdítója van. A Mansion-houseban tartott gyűlésen felszólalt dr. Adler Hermann helyettes chief-rabbi is, ki az egylet egyik alelnöke; Rothschild Nándor báró is viseli e tisztet. Lord Rothschild a választmány élethossziglani tagja; Isaacs lordmayor, Maccata F. D., Worms Henry báró stb. hitrokaink is kiváló érdemeket szereztek az egylet körül.

— **Tűzkárosultak.** Krakkóból írják, hogy a Hirsch báró adományait kezelő iroda 2300 frtot osztott szét a neu-sandezsi tűzkárosultak közé. Rosenblatt J. tanár személyesen győződött meg a borzasztó inségről, melybe a tűzvész a lakosságot sodorta. Több mint 500 zsidó család lett hajléktalanná. Hirsch báró nagylelkűen megengedte, hogy a 2300 frtnyi összeget 20.000 frtra egészítsék ki. — Nowo-Grudek város, mint Minsk-ből írják, leégett. A helység lakosainak nagyobb része zsidó. Hétszáz ház, két zsinagoga, a bész-hamidras lángok martalékaivá lettek. Ezer meg ezer ember hajléktalan; élelmi szerekben is nagy a hiány.

— **Arviz.** Tangerből írják, hogy a Sefron folyó kiáradt és elborította a hasonnevű várost, mely szomszédságában van. A helység nagy része romokban hever. Számos ember vesztette életét; ezek közt 53 zsidó volt. Fezben nagy a megdöbbenés. A tekintélyesebb zsidók pénzt és ruhaneműket küldtek a károsultak segélyezésére.

— **Szemita epigrafika** számára létesítettek tanszéket a párisi Collège de France-ban. Gaumeau Clermont tölti be, ki annak idején, mint a jeruzsalmi francia követség dragomanja érdekes felfedezéseket tett; többek közt megtalált egy oszlopot a legrégebb héber felirattal. Ő leplezte le Schapirát is, a ki egy hamisított biblia kéziratot akart eladni a British Museumnak. — Az első előadásán nagy számú, diszes közönség volt jelen.

— **Rothschild Sára** asszony, chicagói lakos a napokban ülte meg születésének 102-ik évfordulóját. Az agnó még mindig ép és egészséges. Grebenau porosz helységből került Amerikába. Születése napján négy nemzedék környezte; az üdvözlők közt volt 27 unoka és 15 dédunoka.

— **Antiszemiták kongresszusát** terveztek a bécsi matadorok e hó 21-ére; azonban, mint egyik

lapjuk írja, az értekezletet elhalasztották »kedvezőbb időre.«

— **Ratiborban** a zsidó temetőben kutat ástak és az alkalommal 25 lábnyi mélységben gazdag *szén-telepre* bukkantak

— **Zsidó szegény orvost Jeruzsalemnek.** *Adelmann* M. Jeruzsalem-ből levelet intézett dr. Hildesheimerhez Berlinben, kinek figyelmét felhívja arra a körülményre, hogy a betegség mily könnyen haitia a zsidókat a hittérítők karjaiba. Mig a zsidó kórodákban tényleg csak azok részesülnek igazán ápolásba, kik fizetnek, a szegények kénytelenek a katolikus »Czion-nővérek,« a francia hittérítők, vagy az angol katolikusok kórházában keresni menedéket. Legcsábítóbb az angol-protestáns hittérítők kórháza, melyben rituális zsidó osztály van. Persze itt nyílik aztán legjobb alkalom arra, hogy megdolgozzák az áldozatokat. Az ápolók és hivatalnokok kivétel nélkül kitért zsidók, valamint az orvos is. Legfőbb ideje volna, hogy néhány ezer franknyi költséggel egy zsidó szegényorvost alkalmaznának, ki aztán elejét venné a missiók üzemeinek.

— **Heine szobor.** *Düsseldorfban* újabb bizottság alakult, melynek czélja Heine emlékére szobrot állítani. Eddig 20,000 márkát gyűjtött. *Herter* Ernő szobrász már két vázlatot készített; mindkettő szépen sikerült. A bizottság most nagyobb mérvű gyűjtést fog indítani.

— **Avram Effendi Fahri** a török külügyminiszterium hivatalnokát kinevezték a sajtó-osztály igazgatójává. Avram Effendi Fahrin hitrokonunk és most a török miniszterium egyik legmagasabb tisztjét tölti be.

— **Dr. Frankfurter S** osztrák tudóst kinevezték a csász. egy. könyvtár igazgatójává.

— **Viktoria királynő Rotchildnál.** Említettük nemrég, hogy Viktoria angol királynő látogatásával tisztelte meg *Rothschild* Ferdinánd bárót, kinek Aylesburg város közelében nagyszerű uradalma van. A látogatásról most még következőkről értesülünk: A kitüntetés annál nagyobbnak tekinthető, mert a királynő férjének halála óta a legnagyobb visszavonultságban él és a londoniak nagy sajnálkozására csak ritkán és legfeljebb nagy politikai jelentőségű eseményeknél mutatkozik alattvalóinak. Rothschild báró falusi birtokáról bizonyára annyi szépet és dicséretet hallott, hogy szívesen ment oda, mint a hogy meglátogatták a velszi herceg és Frigyes német császárné is. A báró és Aylesburg lakossága természetesen nagy előkészületeket tettek a fogadásra és a látogatás napját valóságos ünnepnek tekintették. Lord és lady Rothschild Lyonel már kora délelőtt indultak a városkába, hol rendkívül nagy sürgés forgas uralkodott. A lakosság ünnepi díszöltött és mindenki büszke örömmel leste a legmagasabb vendéget, kit még alig látott valaki a városbeliek közül színről színre. A házakat tarka szőnyegekkel és függönyökkel díszítették fel és feliratokat alkalmaztak. A vasuti pályaudvart gyönyörű pavillonná változtatták át és szinte elborították virágokkal. 1 órára volt jelezve a külön vonat érkezése, de már jóval előbb előzönlötte

a közönség a perront és környékét. A sorfalat képező lakosság előtt az Aylesburgban állomásozó katonák álltak, élükön *Rothschild* Vilmos báró tiszteletbeli hadnagy. Néhány percczel 1 óra előtt megérkezett az udvari négyes fogat. A külön vonat pontosan robogott be a pályaudvarba. Lord Rothschild és Ferdinand báró a fejedelmi vendég üdvözlétére siettek; a királynő a battenbergi hercegi pár kíséretében hagyta el kocsiját. Viktoria a legjobb hangulatban volt és tréfásan megjegyezte: «Láthatják, hogy jó időt hoztam magammal.» — Mindenekelőtt a városházára hajtatott, hol a hatóságok egy hódoló feliratot nyújtottak át neki, amit kegyesen fogadott. Ezután a menet négy díszes diadal-kapun át a Rothschild birtok felé haladt. A palota aranykapujánál a vendéglátó mint házigazda üdvözölte látogatóit, kik elámultak a tündéri szép táj és krözusi gazdagság láttára, mely eléjük tárult. A királynő e bámulatának szóval is kifejezést adott. Csakhamar lakomához ültek, mely méltó volt a fejedelmi vendégekhez. Az étkeket Ferdinand báró szakácsa készítette, ki azelőtt a czár szolgálatában állott. A királynő és a hercegi pár azután a páratlanul szép uradalmat tekintették meg. A báró hírneves festménygyűjteményétől a királyné el volt ragadtatva. Távozása előtt a házigazda kérelmére a főkertész segélyével egy fát is ültetett látogatása emlékére. Ezt tette annak idején a velszi herceg és Frigyes császárné is. A keleti kerti-pavillonban teához ültek a vendégek, kik ezután kegyesen elbucsztak a báró Rothschild családtól.

Nyilatkozat.

Tek. szerkesztőség!

Becses lapjának elkésve kezeimhez került 24. számában foglalt s nevemmel kapcsolatos hirre vonatkozólag ezennel kijelentem, hogy én általában »hattáráht« soha sem adok, s eszerint Pollák rabbi urnak ilyet épenséggel nem adtam.

Kelt Vácson, 1890. junius hó 24-ikén.

Ullmann Frigyes
főrabbi.

Pályázat.

A székesfehérvári izr. hitközségnél f. évi augusztus hó 1-én egy 400 frt évi fizetéssel és szokásos mellékjövedelemmel egybekötött sóchet ubódek v'kóre állása betöltendő.

Előnyben részesül az, ki az énekhar vezetésére képes, vagy a ki m'ohél. A ki pedig mindkettőre képes, nagyobb évi fizetésben fog részesítettetni.

Pályázók kötelesek kérvényeiket életkoruk családi állapotuk és eddigi alkalmz'ásukat iga-

zoló okmányokkal kellőleg felszerelve legkésőbbben július 1-ig alulírott elnökséghez beküldeni. Próbaelődásra csak a meghívottak jelenhetnek meg; az utiköltségek pedig csak a megválasztottnak fognak megtéríttetni.

Kelt Székesfehérvárott, 1890. június 9-én.

Borsodi Mihály

hitközségi jegyző.

Wertheim S. L.

hitközségi elnök.

Pályázat.

Az újvidéki izraelita népiskolánál egy 500 frt évi fizetés és a vizsga eredményéhez képest 100 frt jutalomdíjjal javadalmazott f. é. szeptember hó 1-ével betöltendő tanítói állásra ezennel pályázat hirdettetik.

Pályázóktól megkívánatik, hogy a magyar, német és héber nyelvet tökéletesen bírják.

Felhivatnak tehát mindazon okleveles tanít óurak, kik ezen állást elnyerni óhajtják, hogy kellően felszerelt kérvényeiket a hitközségi előjárósághoz czimezve f. é. július hó 31-ig küldjék be.

A véglegesítés két próba év leteltével történik meg.

A hitközségi előjáróság.

Izraelita iskoláknak.

A közeledő záróvizsgálatok alkalmából

j u t a l o m k ö n y v ű l,

úgyszintén születésnapj és ünnepi ajándéknak a Singer és Wolfner könyvkereskedő cég kiadásában megjelent, gyönyörűen kiállított

KINCSES SZEKRÉNYKE

czímű oktató, nevelő, mulattató képes ifjúsági iratot, mint e czélra legalkalmasabbat, a szülőknek, tanítóknak és iskola-elöljáróknak melegen ajánlhatjuk.

— Ara 1 forint. —

SINGER és WOLFNER

könyvkereskedése

BUDAPEST, ANDRÁSSY-ÚT 10. SZ.

MATTONI

ERZSÉBET SÓSFÜRDŐJE

gyógyhely BUDAPESTEN, (Budán).

M e g n y i t á s á p r i l i s h ó 28-á n.

Kiváló gyógyhatással bír

női bajokban és altesti bántalmakban

Rendelő orvos: dr. BRUCK J. (vigadó-tér 1. sz.)

Egészséges fekvés, — jutányos lakások, — jó vendéglő

Pontos közlekedés a társaskocsikon reggeli 5 órától kezdve.

Állomási hely: Ferencz József-tér, a régi Lloyd-épület közelében.

A Fonciére, Pesti biztosító-intézet

(alapított 1864-ben)

mely teljesen befizetett 2.000.000 forintnyi részvénytőkéjén kívül több mint 8.000.000 frtnyi díjbevétel- és díjtaralékok fölött rendelkezik, melynek összbiztosítékai tehát 10.000.000 frtot meghaladnak, az általa eddig is művel élet-, tűz-, jég-, szállítmány- és üvegbiztosítási üzleten kívül

— baleset biztosítási osztályt —

nyitott, melynél ugy egyesek, mint vállalatoknak hivatalnokai testületileg olesóra szabott díja és a legszabadelvűbb feltételek mellett mindenféle, hivatal közben vagy azon kívül bekövetkező testi balesetek anyagi következményei ellen biztosítást eszközölthetnek. Az intézet ezen kívül ezer forint biztosítási tőke utáni 1 frt évi díj mellett

utazási balesetek elleni

biztosítást is nyújt.

Példa. Valamely kereskedő, hivatalnok vagy ügyvéd 10.000 frt halálesetre, 10.000 frt rokkantság eselére és 5 frtnyi napi gyógykezelési járulékra szóló biztosításért évenként csupán 21 frtnyi díjat fizet. Személyek, kik hivataluknál fogva nagyobb veszélynek vannak kitéve, megfelelően többet fizetnek. 5 vagy 10 évre kötendő biztosításoknál a díj 10, illetve 25%-kal mérsékelteketik. — Biztosítások fölvételét eszközöli és minden további felvilágosítással készséggel szolgál:

az igazgatóság Budapestén, (Sas-utcza 10. szám)

és az intézetnek a magyar-osztrák birodalom minden nevezetesebb helyiségeiben lévő képviselőség.